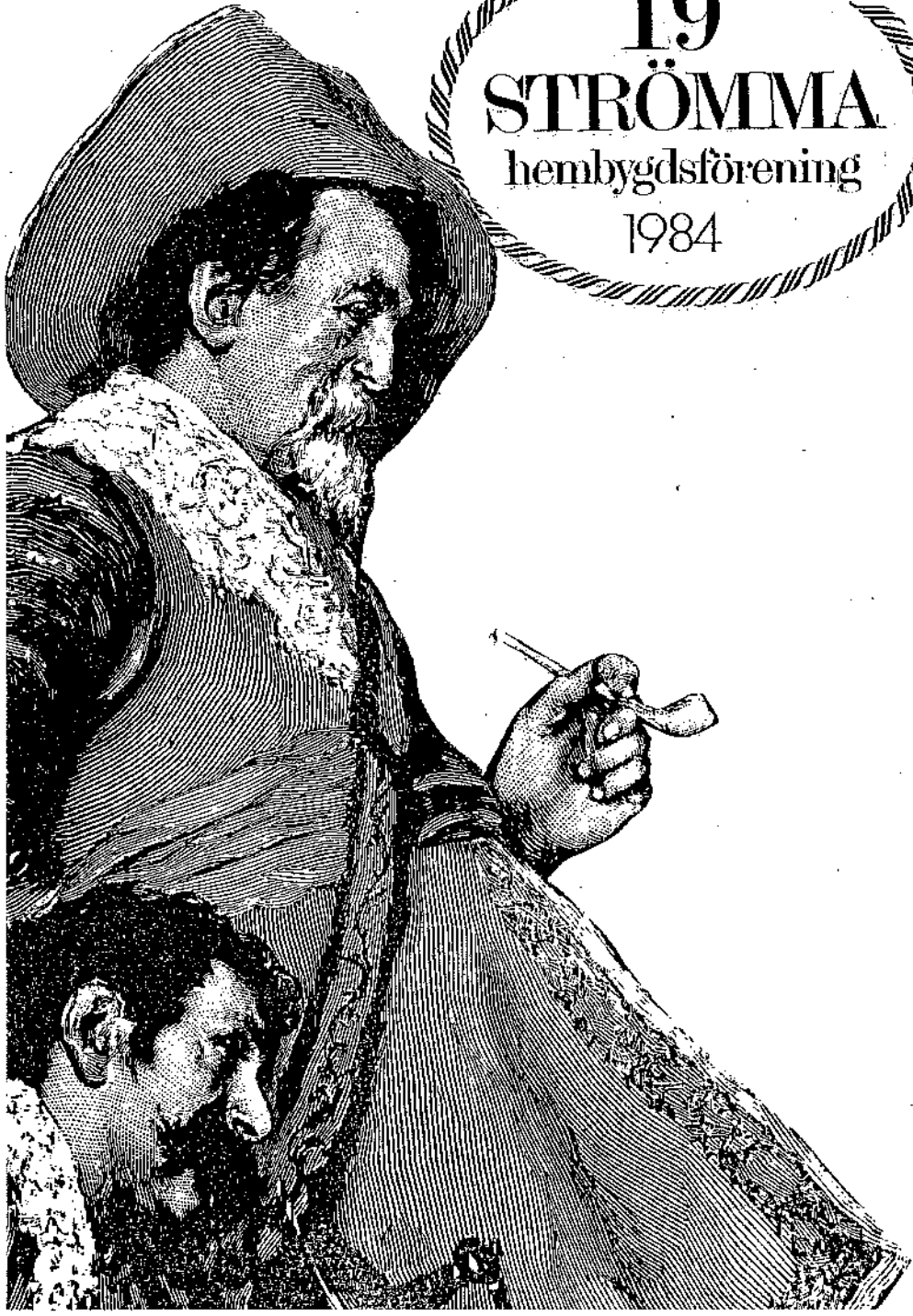

19
STRÖMMA
hembygdsförening
1984

NR 19 DEC 1984.

STYRELSE OCH ÖVRIGA FUNKTIONÄRER.

		telefon
LARS ROSEN	ORDFÖRANDE	410 62
Alrotsvägen 2		
HASSE BJÖRKENFELDT	V. ORDF.	401 87
Olivehill		
OLLE OHLSSON	KASSÖR	400 33
Måsvägen 27		
GUDRUN GRÖNDAHL	SEKRETERARE	400 80
Alrotsvägen 1		
THOMAS MELIN	LEDAMOT	407 22
Västertorp		
Alice Tannsjö	suppleant	430 44
Elsie Lindgren	"	400 40
Bittan Ohlsson	"	411 85
Kerstin Sjö Dahl	"	405 10
Hasse Lindström	revisor	405 52
Åke Eriksson	"	404 68
Ulla Jonsson	suppleant	405 52
Tommy Hedlund	valberedning	405 36
Åke Lindgren	"	400 40
Gun Eriksson	festkommittén	404 68
Ingvor Nilsson	"	412 42
Birgitta Ekström	"	401 80
Margareta Hedlund	"	405 36
Anette Schölin	"	406 63

Gudrun Gröndahl och Lolo Tannsjö har renskrivit och redigerat tidningen.

Hasse Björkenfeldt har komponerat omslaget.

Författarna är själva ansvariga för sin artiklars innehåll.

Plocka gärna material ur vår tidning men var snäll uppge källan.

TIDNINGEN GES UT MED STÖD FRÅN KULTURNÄMNDEN.

Medlemsavgift: vuxen 40:-/år och person. Barn 5:- kr.

POSTGIRO: 98 57 43 - 4 STRÖMMA HEMBYGDSFÖRENING

Föreningens hustomte: Sigvard Lönnqvist.

Ord. har ordet...

Du tar ganska ofta upp lokalfrågan i Ditt inlägg i Hembygdstidningen. Tror Du att det så småningom kan ge någon effekt eller struntar myndigheterna i denna för föreningen stora angelägenhet? Ja, den här frågan har jag fått några gånger, nu senast för en vecka sedan, och mitt svar blir: Det är klart att jag tror att det har en viss effekt. Dessutom är det för tillfället det enda sättet att agera medan vi väntar på andra besked, och under tiden kan vi inte nog trycka på hur angeläget det är att få fram en samlingslokal.

Men den här gången skall jag inte tjata om någon lokal. Nu är det snart jul och då skall vi vara snälla mot varandra, ja, det bör man förstås vara även andra tider på året om möjligt, men det säjs att det är lite speciellt till julen. Så får man ju i juletider önska sig saker, tex en lokal under kommande år på Hembygdstomten.

Hoppas, nu var jag visst där igen. Nu nog om detta. När denna tidning kommit ut hoppas jag att många av oss kan se tillbaka på en trivsamt kväll på Malma 24 november. För övrigt blir tyvärr utbudet av större gemensamma aktiviteter under vinterhalvåret begränsat, men vi har ju en vår att se fram emot.

Till sist: En God Jul och Ett Gott Nytt År. Önskar vi Er alla.

Vi hörs och ses
Lasse

DRÄKT-PARAD I VÄRMDÖ BYGDEGÅRD

Det upprop som föreningen gjort under hösten, för att dokumentera befintliga Värmdö-dräkter, avslutades med en inbjudan till samling och fotografering i Värmdö Bygdegård. Vi var mycket spända på hur många som skulle komma. Det blev stor anslutning. Ca 150 besökande. Därav kom ca 60 st. med Värmdödräkt.

Hilding Engströmer fotograferade av var och en. Under tiden serverades gästerna kaffe med hembakat bröd och underhölls med musik av Edgar och Kennet Pettersson + John Westerholm med söner.

Elin Ekman var där och berättade om sin mors arbete med dräkten. Ett uppskattat inslag.

NST och DN Runt Stan kom och fotografera, vilket blev tidningsartiklar.

Dräkten diskuterades förstås livligt. Olika önskningskom till uttryck till exempel:

att vi skall försöka göra om den här träffen igen, någongång i vår,

att vi skall försöka ta fram en mansdräkt

att försöka plocka fram ett Värmdö-smycke

att försöka få det gamla blommiga förklädes-tyget upptryckt igen, så den som vill kan skaffa sig ett blommigt förkläde

att vi skall försöka fundera ut ett lämpligt ytterplagg.

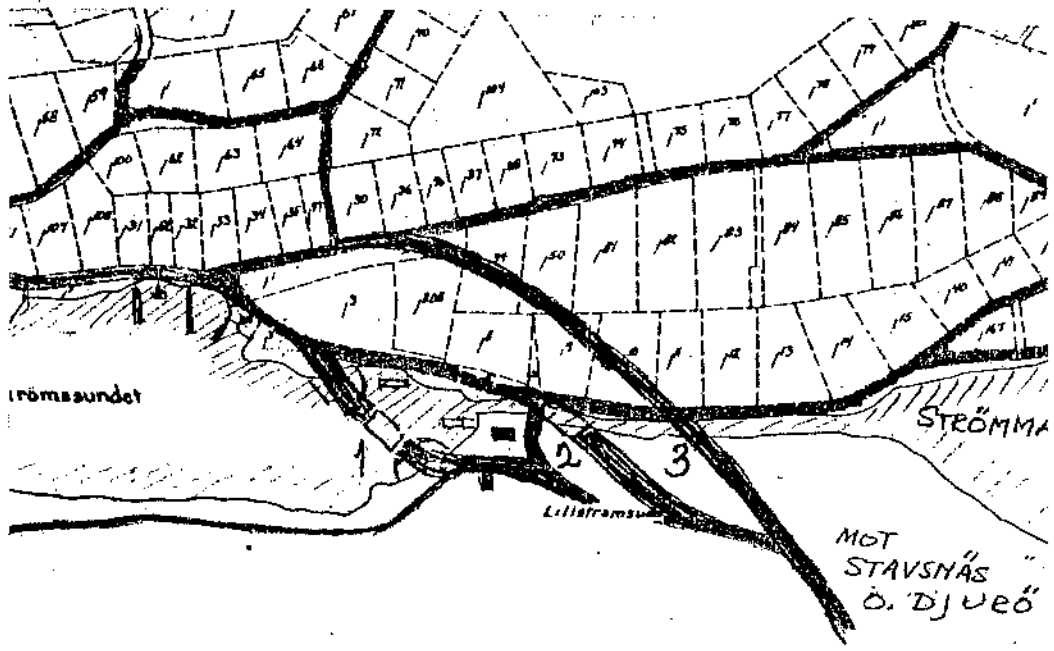
Vi i arbetsgruppen gläds förstås oerhört över att vårt arbete rönt sånt stort intresse. Och ska väl åtminstone försöka leva upp till de förväntningar som nu ställs på oss. Först ska nu allt renskrivas och sammanställas. Ytterligare ett 50-tal dräkter som vi känner till, måste vi försöka få fotograferade och dokumenterade innan vi är färdiga. Ett halvårs arbete till med det får vi nog räkna med.

OMRÅDESPLAN över STRÖMMA ?

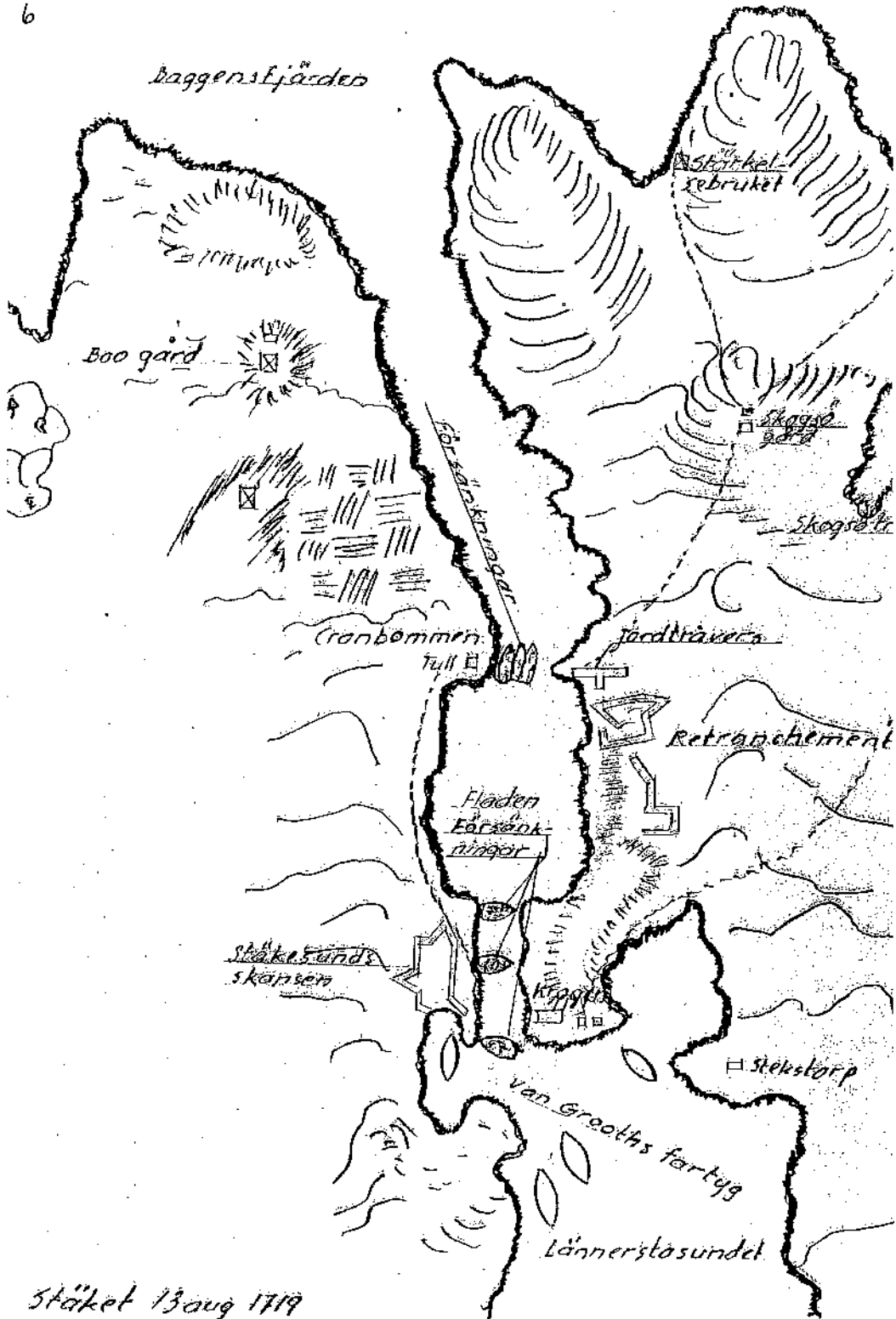
"ingenting har hänt" Så skulle man kort kunna sammanfatta vad som hänt betr. utlovad områdesplan. Vad beträffar ny bro över Strömma kanal finns tre förslag enl. prel. skiss nedan. Av dessa förslag är 1 och 2 klaffbroar och 3 högbro.

O.B.S. Brodragningar och anslutningsvägar på kartskissen är inte exakta.

Olle

DaggensEjänden

Stäket 13 aug 1719

STRIDEN VID SÖDRA STÄKET 1719 (Se karta)

Mot slutet av Karl XII:s regeringstid hade närmanden ägt rum mellan Sverige och Ryssland i avsikt att få slút på det långdragna kriget dem emellan. Fredsunderhandlingar hade påbörjats och en snar fred var att vänta. Men efter det ödesdigra skottet i Fredrikshald ändrade Sverige plötsligt sin utrikespolitik varvid fredsförhandlingarna blev avbrutna. Anledningen var, att Sverige under förhandlingarna med Ryssland, även förhandlade med England om ett förbund riktat mot Ryssland. För att vinna tid återupptogs fredsförhandlingarna, men förhalades av svenskarna i avvaktan på avtal med engelsmännen.

Tsar Peter, som snart förstod vad som pågick, blev ytterligt uppbragt över svenskarnas falskhet och lät därför omedelbart rusta den stora galärflottan, som inte varit i sjön på flera år. Detta var, i varje fall en av anledningarna till ryssarnas härjningståg utefter de svenska kusterna 1719 och 21.

I början av juli 1719 ingick underrättelser om att en stor rysk flotta visat sig i den yttre skärgården. Fortifikationsofficerare vid den Stockholmska fältstaten fick då i all hast tillsammans med delegerade från amiralitetskollegium i Karlskrona, sätta igång med att planera försvaret av segellederna till huvudstaden.

Utöver de försvarsåtgärder som vidtagits på ömse sidor om Oxdjupet, vilka omnämndes i tidigare artikel, förlades i sundet fyra styckepråmar, två fregatter och tre galärer.

I Pålsundet, mellan Vaxön och Tenö lades ett linjeskepp, en styckepråm, två fregatter och åtta galärer, varjämte några fartyg sänktes. Resten av Stockholmseskadern, under befäl av amiralen friherre Diedrich Taube, bestående av fem stora krigsskepp och fem styckepråmar, bestyckade med sammanlagt 400 kanoner, lades i beredskap på Norra Vaxholmsfjärden. Landbaserade batterier med ca 100 kanoner kunde beskjuta inloppet. En rysk flottstyrka, som i rekognoserings syfte sändes mot Vaxholm slogs tillbaka efter en kortvarig strid, varför ryssarna därefter ej gjorde några nya attacker mot Vaxholmspositionen.

Segelleden förbi Vaxholm var således mycket starkt försvarat och Oxdjupet var effektivt spärrat.

Annorlunda var det med den södra segelleden. På Stockskärsholmen, utanför Dalarö, hade befästningsarbeten pågått med jämna mellanrum sedan mitten på 1600-talet, och det skulle dröja ca 100 år innan arbetena blev färdigställda. 1719 hade arbetena i alla fall kommit så långt att man kunde avslå ett ryskt försök att bemäktiga sig skansen.

Trots detta kunde ryssarna i mitten av juli ta sig förbi skansen och nå Baggensfjärden, där strandhugg gjordes och gårdar brändes. Därefter delade sig flottan i två delar. En del gick norröver mot Öregrundsskärgården och en del mot Södermanlands och Östergötlands kuster.

Försvarsanläggningarna vid Södra Stäket, eller Baggenstäket var i stort sett obefintliga. Det ringa vattendjupet och de trånga gatten vid

Cronbommen (Knapens håll) och vid krogen utgjorde i sig naturliga hinder, men var definitivt inte ofercerbara. Prinsen av Hessen, gift med Karl XII:s syster, Ulrika Eleonora, gav som följd härav och ryssarnas härjningar, befallning om befästningsarbeten vid Södra Stäket. Till ledare för arbetena utsågs den mycket erfarna fortifikationsöversten Baltzar von Dahlheim. Han var född i Sachsen 1669 och hette då Thalheim.

Han kom som tjuguföring i tjänst vid ett svenskt regemente som överlätits till holländarna och lärde sig fortifikationstjänst av van Coehoorn, som jämte Vauban var sin tids främste ingenjörsofficer. Han deltog i Karl XII:s fälttåg 1702-1709, blev sårad vid Poltava och kom efter fångenskap i Bender till Stralsund, där han åter råkade i fångenskap. 1719 var han fri och deltog i fälttåget mot Norge.

Dahlheim uppgjorde en plan över de tilltänkta försvarsanläggningarna vid Södra Stäket, som efter godkännande av arvprinsen genast sattes i verket.

Vid Cronbommen, de ca 100 fot breda och 6-7 fot djupa gattet mot Baggensfjärden, sänktes tre stenlastade skutor. I gatten mot Lännerstasundet gjordes tre skilda försänkningar, en vid fladen, en vid krogen och en mitt emellan.

Mitt emot krogen på andra sidan gattet uppfördes en skans med ett mindre batteri. Slutligen anlades vid Cronbommen retranchement med framförliggande jordtravers nere vid stranden.

Vid 12-tiden den 13 augusti nalkades den ryska flottan och kl 13 började fienden att landstiga dels vid Boo dels vid stärkelsebruket på Skogsö. Till sitt förfogande hade Dahlheim två bataljoner ur Östgöta tremänningar, utgörande ca 800 män, och några 24-pundiga kanoner, vartill dock kom kommandör von Grooths, i Lännerstasundet, strax innanför Stäket förlagda fartyg: styckeprämen Svarta Björn samt galärerna Svärdfisken, Jungfrun och Draken.

Första anfallet gällde Stäkesundsskansen, som blev lyckligt tillbakaslaget, men mellan kl 15 och 16 på em anryckte en större rysk styrka mot retranchementen vid Cronbommen.

Samtidigt tågade på Boolandet trupper mot den yttre försänkningen, mot vilken även ryska fartyg framfördes. För att försvåra fiendens anryckning hade Dahlheim låtit täcka marken med kvistiga grénar, 60 å 70 alnar framför retranchementen. Såråd i pannan av en "järngranat" kunde Dahlheim och hans trupper ändå avslå det ena ryska anfallet efter det andra.

En annan rysk styrka började kringgå retranchementen utan att dess fåtaliga försvarare kunde hindra detta.

Just som situationen tedde sig som mest hopplös anlände en bataljon ur Södermanlands regemente under ledning av överstelöjtnant Henrik Johan von Essen, vilken genast gick till anfall mot ryssarna, som härigenom tills vidare hejdades. Kort därefter anlände överste Rutger Fuchs med ytterligare en bataljon ur samma

regemente och en stund senare kom förstärkningar ur Västmanlands- och Dalregementena. Dahlheim, som trots sin svåra blessyr fortfarande ledde försvaret av befästningarna ryckte i spetsen för sina tremänningar och övriga svenska trupper fram mot ryssarna, som under stora förluster drevs ner till stranden, där de i skydd av mörkret lyckades inskeppa sig.

Dagen därpå var vindstilla och Dahlheim sände bud till Stockholm med begäran om 3-4000 man infanteri samt 24 st 12-pundiga kanoner mm för att inspärria ryssarna i Baggensfjärden. Innan denna hjälp hunnit anlända, friskade vinden i så att ryssarna kunde avsegla.

Den svenska flotténheten, under von Grooth, deltog i striden utan att lida några förluster. En del sårade från striderna i land fördes ombord på fartygen där de förbands.

Det var således i huvudsak tack vare Dahlheim och hans tremänningar som ryssarna hindrades i sitt försök att sjövägen tränga fram till huvudstaden. Tyvärr fick Dahlheim ingen belöning för detta. Han fick inte ens ut sin lön för 1719, varför han, som "under kommanderingen vid Stäket förorsakats många depenser" (utgifter) den 15 februari 1720 klagade hos Kungl. Maj:t, som då samma dag beviljade honom "ett quartal af dess på 1719 års fältstat bestådde lön."

Dahlheim beordrades på hösten 1719 att bygga ny skans vid Södra Stäket, för vilket 300 daler silvermynt anordnades.

1722 fick han avsked med en pension av 200 daler silvermynt. 1748 blev han den förste som utnämndes till riddare av svärdsorden. Han avled 1756.

Källor:

Kungl. Fortifikationens historia:

Ludwig W-son Munthe.

Krigsvetenskapsakademins tidskrift 1872.

Historisk tidskrift 1892.

Svensk uppslagsbok.

Åke Franzén

God Jul
Gott Nytt År

HOPPSAN!

Nu har Strömme Hembygdsförening blivit internationell, och kan hälsa till medlemmar i England och Kalifornien. Ganska trevligt eller hur?

Brovakten vid Strömme berättar

Efter en större intervju med Erik Ringström fd brovakt vid Strömme, återstod en del historier på bandet, som inte fick plats i Värmdö Tidning. Var kan denna efterskörd passa bättre än i den trevliga skrift som Strömme Hembygdsförening ger ut. Egentligen är det fel att beteckna detta som en intervju eftersom Erik Ringström är en god och glad berättare, som inte behöver ledande frågor för att minnas eller för att berättelserna skall flyta utan avbrott.

Närvarande när Erik denna gång var i berättartagen var hans hustru Hilli som också varit brovakt vid Strömme, Sigvard Lönnqvist, Hilding Engströmer och nedtecknaren Edla Sofia. En bandinspelning av rätt låg kvalitet gjordes, bandet finns hos Erik och Hilli.

Erik Ringströms far hette Karl Arvid Ringström f. 1876 och var rättare i 13 år vid Fågelbro gård från 1908. Modern hette Viktoria och kom från Småland.

- Du minns, säger Erik till Sigvard, (de två har gemensamma uppväxtminnen från Fågelbro), den där Polis-Jerker. Det var en figur man kan berätta mycket om.

- Jo, det gör jag visst, svarar Sigvard, han jobbade länge på gården och bodde i Didriksdal.

- Han hade varit polis, fortsätter Erik, därav namnet, men han var gravligt svag för alkohol

och ibland var han fullare än dom han skulle omhändertä. Det kunde ju bara sluta på ett sätt, han fick sparken från tjänsten. Sen fick han försörja sig genom att gå som daglönare på gårdarna. Han dikade och sånt där och tjänade väl något mer än en vanlig statare.

- En gång var han så full och glad när han skulle åka hem från stan att han skrek till kaptten när han gick ombord:

- Är det den här båten som går med halv last och full kaptten?

- Då blev kaptten sur och Polis-Jerker fick inte åka med. Nå, han hade väl lite pengar kvar så han stanna i stan och söp vidare. Men det ville sig inte bättre än att han föll ikull och stuka axeln, så han fick ligga på sjukhus och det skyllde han kaptten för som avvisat honom från båten.

- En annan gång så stod farsan och vänta på båten i sällskap med förvaltarn. När båten la till så kom Jerker över landgången med en väska i vår hand. Så fick han syn på förvaltarn och skulle hälsa artigt förstås med påföljd att han föll mot landgången och fick träflisor i ansiktet.

- Ja, jag växte upp på Fågelbro gård och gick i skola där. När jag var färdig med skolan och lärarinnan fröken Eriksson, så fick jag arbeta på gården. Men jag hade en yngre bror Mille som var med om en del hyss. Jag kan berätta om en gång på Fågelbro - det fanns ju grindar - som du minns Sigvard, både uppe och nere.

Bankiren, Martin Geber, han körde alltid en liten gigg, förspänd med en nätt häst som hette Dockan, hon trippa så fint. Men så en dag när bankirn kom åkande så var det en stål-tråd spänd tvärsöver vägen vid nedre grindhålet och det blev ett liv förstås.

- Nu var det så att vi hade en som hette Jansson och som gärna var med oss unga om kvällarna, och han lärde ut en hel del bus, fast han var en vuxen karl. Bland annat så skrämde vi flickörna genom att spänna rep där dom skulle gå fram; för att dom skulle ramla då, och i samma stund skulle vi skrika, så att de skulle tro att det var spöken. Men nu gällde det inte flickör utan bankiren själv och det blev förhör och tråkigheter för min bror och Hugo Plätt, som vi sa.

När min bror blev ivrig så stamma han:

- Nä, nä, nä, sa han, de, de, de, va inte ja, de, de va Hugo Plätt åsså Sme-Lunta.

- Nu vet jag inte om det var i anledning av det där eller något mera som prästen kom dit och Hugo och Mille skulle få stryk, men då sa farsan: Försök bära, försök, men är det någon som ska ge pojken stryk så är det jag - slår ni honom nu blir han hatisk mot er i all framtid och kanske mot mig också.

- Så blev det inte mer med det där. Farsan kunde säga ifrån och ingen fick bära hand på hans ungar.

- Ja, så kom då 1919 och det året var det slut med farsans rättarjobb på Fågelbro. Farsan vart ju vald till ordförande i Lantarbetarnas fackförening och det blev strejk och det var väl inte så bra att vara rättare då, så vi flyttade till en bostad i Älvsåla och fick arbete där både farsan och jag. Efter det kom vi till Strömme bro, men samtidigt som vi skulle flytta in i en lägenhet där blev farsan sjuk och fick ischias.
- Det fanns en lastbil som körde härute och det var Nils Jansson som hade den. Bilen hette Traffic och hade inga sidoluckor. En dag skulle farsan åka med den till stan och på återvägen fick pappa ha en flicka i knät. Det snöblaska hela vägen och när han kom hem kunde han knappt stå på sina ben, han hade så ont - vi fick bära honom in i den nya lägenheten.
- Han var inte mer än 40 år då och hans hår blev grått under den tiden, han hade så ont att han sa, att hade han bara haft tillgång till dynamit så visste han vad han skulle ha gjort, men vi trösta honom och sa att bara han låg still så nog skulle han bli bra igen.
- Men det tog tid. En dag så kom det hem en på besök som sa att farsan borde gå till en homeopat. Ja de där de trodde ju inte farsan på men till slut sa han att man kan i alla fall prova.
- Den där homeopaten, han sa sen till farsan, att den där nerven den är så stark att man kan hänga sig i den och när den krymper så tar den benet med sig.

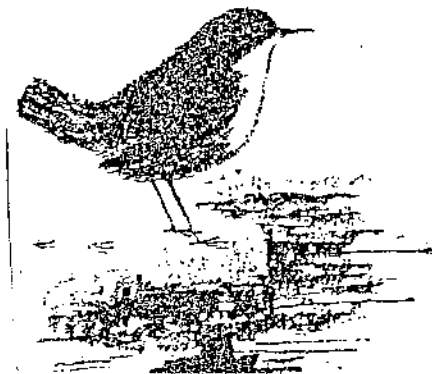

- I alla fall, farsan fick en medicin i en flaska, det såg ut som vatten. Den innehöll som tre supar och han skulle ta en i veckan. Samtidigt så skulle en strumpa fyllas med havre som först värmts rejält i ugnen och strumpan skulle läggas på benet så varmt det nånsin gick. Första veckan kändes ingen förändring, inte heller den andra, men i tredje veckan så var det som om värken domna av ett tag och efter ytterligare ett tag så kunde han gå igen - sen trodde farsan på homeopater.

- Men jag undrar jag om det inte var den varma havren som gjorde mest verkan.

nedtecknat av

Edla Sofia

S T R Ö M S T A R E

Brukar finnas vid Strömma Kanal och Vindbron. En trevlig fågel att stå och titta på, när den står och knixar på en sten eller iskanten. Plötsligt dyker den ner i vattnet. Kommer upp helt torr, med en husmask i näbben som han slår mot iskanten, tills den är befriad från huset.

K A P P E N

Om man följer Svanvägen bort mot Brevik, stannar till just som man passerat gränsen till Stockholms kommun, samt tittar upp i backen till vänster ser man under de väldiga ekarna två gropar i marken. Dessa gropar är resterna av en stuga som hette Kappen. Stugan var liten och hade jordgolv. Hur gammal den var vet jag ej, men den finns med på en rågångskarta från 1861.

Namnet Kappen nämns inte förrän 1880 i husförhörslängderna. På den tiden var inte prästen så noga med att anteckna namnen på de små torpen. Det hände därför ofta att torparna fick sina namn inskrivna under gårdens namn. Det är därför troligt att de som bodde i Kappen, är inskrivna under Brevik. Johan Alexander Frögren, född den 12/12 1823, var den siste som bodde i Kappen. Han kom dit 1880. Tidigare bodde han i Kappale, eller Kapelltorp som det senare hette. Dit kom han 1867, blev kvar där till 1876, då han flyttade till Breviks såg.

Frögren gjorde förmodligen dagsverken på Brevik, men drygade ut sin inkomst med att samla

albark, som sedan användes till färgning av nät.

Man får förmoda att gubben hade svårt med renligheten, då han ofta lär ha sagt, " Om Vår Herre hjälper mig mot elden, så ska jag försöka akta mig för vattnet ". Nu lyckades inte Vår Herre hålla elden från gubben Frögren. Kappen brann ner omkring år 1900.

Gubben som var låghalt, lär ha sprungit omkring på vägen och ropat, " Kära söta go vänner Kappen brinner upp, Ohoj ". Frögren dog den 13/3 1902 av ålderdomssvaghet.

L U C I A.

Lucia är ett ganska nytt påhitt som man började med på 1800 talet. Att fira Lucia till minne av ett helgon som led martyrdöden i Syrakusa år 304 före Kristus är en sed som har spritt sig nu på 1900 talet. Tidigt på 1900 talet, började de yngre att fira Lucia med att pojkar och flickor bytte kläder med varandra, samt gick ut och skrek och stojade till långt fram på natten. Klockan 4 på morgonen kom Lucia och bjöd på kaffe och lussekatter, sedan fortsatte hon till granngårdarna med en bror eller syster.

På 1840 talet i Värmland fanns det många gamla anor. En var att man skulle äta en rejäl frukost, helst en i varje hörn av huset. Det gjorde man därför att från började enligt katolsk sed.

I Värmland och Västergötland berättas det att mellan kl. 3 och 4 på Luciamorgonen väcktes herrskapet av den vackraste jungfrun klädd till Lucia. Hon gick till alla rum och bjöd på kaffe och lussebullar under sång.

Man klädde sig sedan snabbt för att hinna i tid till den stora frukosten som bestod mest av slaktmat och julöl. Sen for man "varmt klädd" till granngården och åt lika mycket där. Man fortsatte sedan till nästa gård o.s.v. Det slutade med att man åt en stor middag och dansade till långt fram på natten

Ordet Lucia kommer från det latinska ordet lux = ljus. De första gångerna man firade Lucia var på 1600 talet. Då trodde man att Lucia-natten var årets längsta natt. Man trodde också att djävulen Lucifer och hans vänner kom den natten. Ibland trodde man att Lucia var en vän till Lucifer (en häxa) så man gjorde allt för att barnen skulle hålla sig inne.

Lussekatten ansågs vara djävulsk. Det är en gammal föreställning att djävulen kunde likna en katt.

J U L E N.

Seden att ha en klädd julgran inomhus kommer från Tyskland " Tannenbaum ". På 1800 talet började man ha julgran inne. De högre stående familjerna började redan på 1700 talet. Innan julgranen blev populär hade man julstänger, som bestod av två korslagda höga björkar, som kvistats av så att bara toppruskorna fanns kvar. De sattes upp framför huset eller i gödselstacken, för att hålla de onda makterna borta från djuren. Tomas-mäss var den dag då julstängerna restes. Det var tre dagar före julafton. Tomas - dagen var helgdag ända fram till år 1772. Det var då man skulle till marknaden och alla arbeten skulle

vara klara. Det hette " Tomas - Mässeda " är det märken var sta ". På en del håll kallades Tomas-dagen för lilla julafton. Man fick då smaka litet av den goda julmaten och julölet. Man kunde även få en liten julklapp i förskott.

J U L A F T O N.

När vi får julklappar på julafton kommer för det mesta jultomten med dem. Tomten har vi hämtat från utlandet. Det är egentligen en förebild av S:t Nicolaus, som var biskop i Mindre Asien någon gång på 300 - talet. När han dog blev han helgonförklarad och blev barnens skyddshelgon. I början firades hans dag den 6 dec. i katolska skolor. De barn som varit snälla fick paket och de som inte skött sig så bra fick smaka på riset av en liten utklädd figur som S:t Nicolaus höll i band.

Under reformationen förbjöds helgondyrkan i Tyskland och man flyttade fram gåvoutdelningen till den 24 dec. Nu fanns bara kvar en liten julgubbe istället för S:t Nicolaus. I England heter han numera " Santa Claus ".

Den jultomten som vi känner till kom först i slutet av 1800-talet då Jenny Nyström och andra jultecknare gjorde julkort. Traditionen att dela ut julklappar kom till betydligt tidigare. Man skulle ge mat och gåvor till de fattiga och ingen fick gå ohjälpt från något hus.

Maria Ohlsson.

SIGVARD BERÄTTAR.

Jag har länge gått och tänkt på, att om något år, kanske Fågelbro och andra marker kommer att bli exploaterade. Kolonistugor byggs, badplatser och marinor. Alla marker blir nergådda genom blom- och svamplockning. Därför tycker jag att vi skall, så snart som möjligt, varför inte en sommarmorgon eller vårkväll, promenera förslagsvis den här vägen:

Start Barndalsvägen öster om gamla torpet Rådalen, ett gammalt torp inder Fågelbro. Vi går österut på en körväg, som förr bara var en gångstig.

Kommer ner i dalen, går över ån som går mellan Storsjön och Mellansjön. Kommer så upp för backen och ser Barndalen som nu är sommarstuga men var förr torp under Fågelbro. Det gamla torpet revs på 40-talet.

Vi passerar sedan bebyggelsen, då vi har Storsjön på norra sidan, fortsätter så fram med Mölnbäckensjön på högra sidan, där vi går på en landtunga mellan sjöarna. Vi kommer då fram till de långa åkrarna norrut som också de brukades av Fågelbro.

Där tar vi av österut genom skögen till Tavastboda. Också ett gammalt torp under gården, men är nu friköpt.

Har vi tur kanske vi träffar på en gammal skolkamrat till mig, Allan Eriksson. Han fick gå till Fågelbro skolor 1919 - 1923. Nu bor han på torpet med sin familj. Härligt läge inne i Tavastbodaviken med Nämndöfjärden utanför. Tänk, när han som 7-åring, fick gå med lykta den mörka vägen på höstarna. Man fick inte vara mörkrädd. Nu kör skolbussen nästan fram till trappan.

Vi fortsätter öster ut, utmed vattnet. Kommer så fram till Sand. Sista utposten av Fågelbro marker. Stavsnäs Hölö mark gränsar intill. Utfarten är nu till den vägen.

Sedan drar vi oss genom skögen norrut, fram till övre ändan av Storsjön. Vi har då Visjön på höger. Går

vägen upp mot det gamla torpet Friden, som också tillhört Fågelbro. Vi har nu Fridträsket - Dyppeln på ena sidan och på andra sidan Fridsjön.

Vi passerar genom sommarstugebebyggelsen och kommer så fram till Masången, en vik av Storsjön.

Drar oss så norrut och kommer upp till stora landsvägen Stavnäs - Stockholm.

En liten tripp på 4 - 5 timmar. Det beror på hur lång rast man tar.

Det var roligt att få träffa en dam -Elin Olsson - som är född vid Barnålen 1890. Hon bor nu på Djuröhemmet. Vi har haft henne på besök i Strömme. En riktig kärngumma. Ser och hör bra efter hennes höga ålder. Henne hoppas vi få hämta och köra ner till platsen där Barnålstorpet här lögat. Jag tror att hon skulle sätta stort värde på detta. Och ett stort nöje för oss i Strömme Hembygdsförening också, eftersom det är 94 år sedan hon föddes där.

Sigvard.

NY KONTRAKTSPROST

Kyrkoherde Lars Edström har, efter rådgivande val bland kontraktets präster, av biskop Lars Carlzon utnämnts till ny kontraktsprost i Värmdö kontrakt efter Nils Alberg, som gått i pension. En kontraktsprost är fortfarande präst i sin församling men är dessutom i viss mån chef för prästerna i hela kontraktet. Värmdö kontrakt omfattar förutom församlingarna i Värmdö kommun även Boo, Vaxholm, Ljusterö och Roslagskulla.

EN LITEN ENKEL FÖRKLARING PÅ ORD MAN OFTA
MÖTER I HEMBYGDSLITTERATUREN.

STATARE: Förr fast anställd jordbruksarbetare. Bodde i en på gården tillhörig bostad. Hans lön utgick delvis i stat, det vill säga "in natura". Var stataren gift, var ofta även hustrun städslad för vissa sysslor. Statsystemet upphörde 1945.

TORFARE: Arrenderade hus med mindre odling och litet fähus som tillhörde större jordbruksfastighet. Arrendet betalades med dagsverken eller andra prestationer.

BACKSTUGA: Egét torp byggt på ännans mark. Försörjde sig på dagsverken eller som hantverkare t.ex. skomakare, sadelmakare el. dyl.

KRONOTORP: Låg på Kronans mark. Upplåten av Domänstyrelsen. Arrendet betalades ofta med dagsverken i skogen.

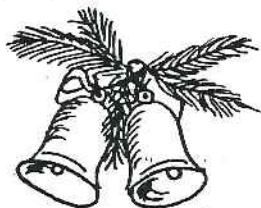
UNDANTAG: När en bonde blev för gammal att sköta sin eller gård själv, sålde han den eller lät barnen **FÖRDEL:** överta den. Vid överlåtelsen passade han på att ordna sin försörjning genom avtal, som årligen gav honom en viss fördel t. ex. penningbelopp, vedbrand, vissa naturaförmåner såsom säd, potatis mjölk o.dyl.

En del socialt tänkande bönder pensionerade gamla trogna tjänare som "sattes på undantag". De fick bo gratis och blev tilldelade vissa naturaförmåner.

LÖSKARLAR: De var ej fast anställda utan kom och gick.

ROTEHJON: gamla eller sjuka människor som inte kunde klara sig själva utan skickades mellan gårdarna inom fattigroteln. De hade rätt att vistas viss tid på varje ställe, där de skulle erhålla kost, logi och annat nödvändigt.

Gudrun

STRÖMMA BESÖKER BOO HEMBYGDSFÖRENING.

Lördagen den 17 nov. kl. 10⁰⁰ besökte vi Boo Hembygdsförening. En underbar förmiddag. De hade redan dagen innan förvärrat ett av sina torp, där en härlig brasa sprakade välkomnande när vi anlände.

Vi började med att gå runt och titta på deras välordnade och lättöverskådliga samlingar, som är utplacerade i två renoverade gamla torp. Fantasi i förening med handaskicklighet och god belysning gjorde ett annorlunda intryck än man är van att annars få på liknande museer. Den som är röad av gamla ting och dess historia får bara inte missa att göra ett besök där. Det ger full pott, det lovar jag.

Efter rundvandringen bjöds vi på gott kaffe med bröd. Carl-Oscar Östling berättade om de båda torpens bakgrund, om Boos historia m.m. En fotosamling fick vi också ta del av. Den omfattade ca 1200 kort, vilka han hade sammanställt.

Efter ett sånt här besök känns vår längtan efter ett hus på vår egen hembygdstomt ännu starkare. Och den dag när vi äntligen får ett, då vet vi att vi kan hämta idéer och råd från våra vänner i Boo .

Tack för en, trevlig förmiddag.

Gudrun.

BOO HEMBYGDSFÖRENING BESÖKER STRÖMMA.

Boo Hembygdsförenings medlemmar hade läst och hört tala om Sigvards samlingar och ville gärna komma hit och tit. Vi kom överens om att de var välkomna lördagen den 6/10

Tyvärr råkade det bli en av de mest regniga dagarna under hösten. Vi kände oss olyckliga och trodde väl knappast någon skulle våga sig ut i regnet. Men som tur var, räknade vi fel, och kunde hälsa en tapper skara välkomna.

Sigvard visade stolt runt och alla lät sig imponeras. Diskussioner om hur olika redskap använts startade som vanligt. Och som vanligt fick man lära sig något nytt.

Efter rundvandringen samlades vi runt kaffebordet för fortsatt gemytlig diskussion. Hasse Björkenfeldt passade på att överlämna ett ornerat fragment av en portal från det nedrivna Velamsund, vilket han hade tagit tillvara vid en rundvandring där. Trevligt inslag tyckte vi.

Boo Hembygdsförening passade på att bjuda in Strömna Hembygdsförening till ett besök i deras museer. Vi tackade förstås ja och datum bestämdes till den 17/11.

Gudrun

JULPYSSELDAGS.

Söndagen den 16 december
klockan 12⁰⁰ - 14⁰⁰ hälsar

Marie alla barn under 7 år välkomna hem till
Alrotsvägen 12. Ring helst innan och anmäl Dig,
så vi vet hur många barn det blir. Tel.nr. 410 62.

STOCKHOLMS LÄNS HEMBYGDSFÖRBUNDS PROGRAM VINTERN 1984
OCH VÅREN 1985.

Upplysningar om de olika aktiviteterna lämnas på
deras kansli telefon 08-42 27 48.

Kurs i ARKEOLOGI i samarbete med Universitetet.
Start slutet av januari. Ca 10 sammankomster.

Kurs i ETNOLOGI i samarbete med Universitetet.
Plats: Södertälje. Den börjar i början av februari.
Ca 10 sammankomster.

Kurs i BILDARKIVERING. 9 - 10 mars. Plats: Stockholm.

STUDIEBESÖK den 27 mars på Arbetarrörelsens Arkiv
och bilbiotek.

ARBETSDAG PÅ HEMBYGDSTOMTEN.

Flitiga människor har röjt och städlat på Hembygdstomten.
Boden har blivit isolerad och målad. Marken har blivit
utplanad framför den.

Ett extra tack till Henning Johansson för all hjälp.

EVERT FREDRIKSSON RAPPORTERAR.

Värmdö Kommuns yta omfattar 3.192 km².

Från norr till söder är det 57 km och från öster till väster 57 km.

Oktober i år var den varmaste oktober sen 1961. Regnmängden var inte rekordstor konstigt nog. Vill Du veta något om nederbörd och temperaturer kan Du höra av Dig till mig. Jag har månadsnederbörd och medeltemperaturer, uppmätta varje månad vid Farsta Gård, sedan maj 1880. Krigsvintrarna var de överlägset kallaste på 1900-talet. Ring om Du vill veta mer. Har Du själv några roliga väderfakta, nya och gamla, blir jag glad att få ta del av dessa. Jämför det rekordhöga vattenståndet i januari 1983 som var + 118 cm. 1984 var det -37 cm vid t.ex. Våmfjärden.

Vid en promenad Morträsket - Stickelsbergkan man, om man har "ögon och öron med sig" se och höra järpe (häckade troligen i somras) tjäder, korp, spary- och duvhök, lärkfalk, korsnäbb, orm- och bivråk. Även älg, rådjur och hare finns där. Utmed Ryssvägen fick jag ett 30x250m. stort område avsatt från skogshuggning. Myskmadra, springkorn och strutbräken växer inom det området. Runt omkring skall Mälarskog nu i vinter kalhugga 3.000 m³ skog åt Stockholm Stad. Egentligen skulle det ha skett redan förra vintern men marken var för blöt.

Försöker få det urskogslika skogsområdet väster och norr om Stickelsberg mot Småristräsk och Småris gård skyddat. Där finns upp till 300-åriga ekar, aspar, tallar och granar. Sällsynta svampar, växter, mossor och lavar. HSB är markägare. Försöka duger. Håll tummarna så de vitnar.

Från toppen av Stickelsbergkan man vid klart väder se Sandhamms-och Kaknästornen. Otroligt men sant.

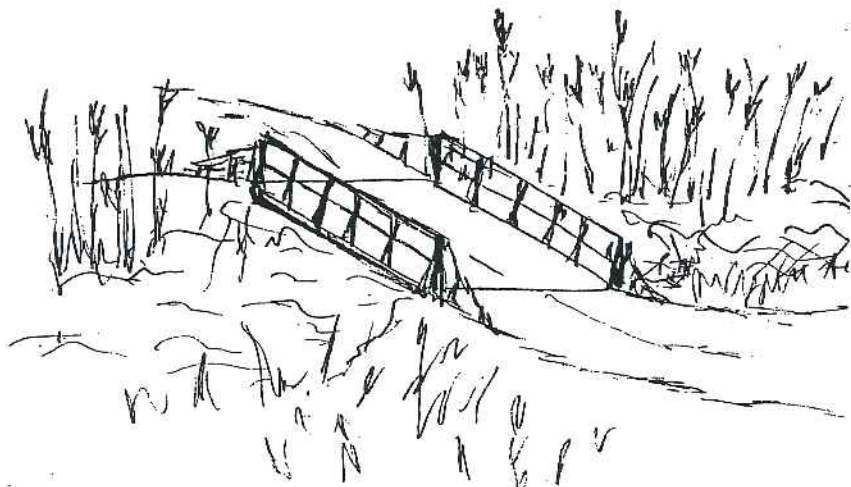
Ser Du något djur- eller fågeltrevligt i Strömma/Värmdö så hör av Dig.

Så är det dags igen att börja mata fåglarna med talg och frön. Men OBS! har Du väl börjat mata, måste Du fortsätta varje dag, hela vintern.

Om Du ser en liten blå fågel sitta på broräcket vid Norrviken eller Våmfjärden, kan det vara en Kungsfiskare. Ring mig i så fall.

Evert Fredriksson, Näsvägen 3, 132 00 Saltsjö-Boo.
telefon hem 0766-308 13. Till arbetet 08-787 05 16.

GOD JUL OCH GOTT NYTT HEMBYGDS- OCH NATURÅR.

RENLIGHET ÄR EN GOD SAK, SA KÄRINGEN, VÄNDE SÄRKEN
PÅ JULAFTON.

"KYSS KARLSSON"

Det är ju ett välbekant uttryck. En dag för några år sedan när jag körde taxi, fick jag en körning från Tallatta, Djurö. Det var obekant för mig, men hittade detta vackra ställe bakom Björkås ut mot Kanholmsfjärden.

Min kund var en dam i 90-årsåldern. Hon ställde frågan: Vet du hur uttrycket Kyss Karlsson kom till? Sedan började hon att berätta.

Hon och hennes man hade köpt Tallatta under andra världskriget av advokaten van der Velde. På Tallatta fanns två vackra kakelugnar från Italien. I början av 1900-talet begicks ett mord på en apotekare i Hammarby. Två kringresande italienare blev anklagade för mordet. Deras försvarsadvokat Karlsson lyckades fria dem. När domen föll sprang italienarna fram till domaren för att kyssa honom.

Då sade domaren: Kyss inte mig - kyss Karlsson Advokaten Karlsson var van der Veldes pappa.

Som tack för hjälpen med försvaret samlade människor i italienarnas hemby ihop pengar till kakelugnarna, som sedan sändes till Sverige och sattes upp på Tallatta.

En solskenshistoria ur verkliga livet.

Kerstin Sjö Dahl

240 KOLONITRÄDGÅRDAR I FÅGELBRÖ ?

Kolonilotterna är första etappen i exploatören, AB Fågelbro Säteris projekt att anlägga 234 kolonilotter med med stugor på 15 kvm och bodarpå 5 kvm, samt gemensamhetsanläggningar med parkeringsplatser. Värmdö Kommun har tecknat ett avtalsförslag med exploatören, där det krävs att bl a 80 % av de 234 kolonilotterna måste vara intecknade och 25 000 kr av varje arrende d v s ca 5 mil kr av sättes till ett spärrat konto, som bara får användas till uppsättningarna för att denna etapp skall kunna genomföras. Vidare har Fågelbro Säteris 8 delägare ställt personliga borgen om 500 000kr var. Materiallet hämtat ur Kommunstyrelsens meddelande 841010 Vidare har Värmdö kommuns beslut och AB Fågelbro Säteris byggplaner överlämnats till Länstyrelsen för fastställelse. Fastighets- och sak-ägare har nu fram till 13 dec, rätt att yttra sig skriftligt till Länstyrelsen, om kommunens fattade beslut.

FRIIDSBYAR OCH HULTHYDDOR VID BREVIK
Stockholms stads förslag till 9 fritidshusområden har varit ute på remiss och samråd i Värmdö kommun. F.n. är bara ett område aktuellt nämligen Brevik 1 d v s öster om gården och med viss tyekan område 3 norr om Fagerdalavägen vid Mor och område 4 öster om Mor gård. Men de här förslagen kommer säkert att stötas och blötas under de närmaste 2 åren, så länge dröjer det till dess planerna tidigast kan bli konkreta.

HB